

Korespondence T. G. Masaryk – Josef Kaizl

/ Milan Vojáček /

„Od diskuse slibuji si velmi málo...“ J. Kaizl T. G. Masarykovi 10. 7. 1895

Před psaním této recenze se mi vnucovala otázka, zda je vůbec nutné představovat další díl seriálu masarykovské korespondence vydávaného širokým editorským kolektivem na půdě Masarykova ústavu a Archivu AV ČR. Všichni, kteří s Masarykovou korespondencí pracují, si již zvykli na vysoký standard ediční řady, ví, že jim editoři v poznámkovém aparátu naservírují nepřeborné množství informací dokreslujících široké souvislosti editované korespondence. Předpokládám, že všichni soudní uživatelé ediční řady reflektují, kolik času a námahy museli editoři strávit náročnou heuristikou, ověřováním hypotéz a protichůdných tvrzení. Konečně to výmluvně připomínají příslušné pasáže edičního úvodu Jana Bílka. Samozřejmě ani v tomto svazku nechybí pečlivě zpracovaný jmenný rejstřík, přehled korespondence a fundovaná úvodní studie. Také redakční šotek dostal pro své řádění, na úctyhodných 340 stranách, naprosto zanedbatelný prostor.

Rozhodl jsem se, že si v následujících odstavcích povšimnu jen některých aspektů recenzovaného díla, přičemž si dopřeji určité subjektivnější stanovisko jak při jejich výběru, tak při jejich interpretaci. Konečně tento přístup koresponduje jak s úvodní studií, tak s poslední částí edičního úvodu.

V první řadě je třeba konstatovat, že autoři shromáždili dosud rozptýlenou a z velké části nepřístupnou korespondenci obou protagonistů, včetně řady opisů. V této fázi dosud ztroskotaly všechny předchozí snahy o vydání korespondence Masaryka a Kramáře. Čtenáři se tak díky editorům poprvé do rukou dostává (ač samozřejmě ne kompletní) celek korespondence, který čítá 149 editovaných dokumentů z let 1884–1895. „Vedlejším výsledkem“ této edice je i předání originálů Masarykových dopisů, dopisnic, memoranda a vizitky v počtu 78 kusů ze soukromého vlastnictví Kaizlových dědiců do archivu. (Tento veskrze pozitivní fakt mírně kalí skutečnost, že korespondence nebyla předána do Archivu Národního muzea, kde se již Kaizlův osobní fond nachází.)

Nejen množství dokumentů, ale i obsah je tentokrát nesmírně zajímavý a v mnohém dokresluje nejen osobnosti a vzájemný vztah korespondentů, ale reflektuje řadu politických a společenských fenoménů. Děje se tak převážně věcně, jde přeci o činnou politiku a společenskou angažovanost, ale zároveň se zde ukazují prvky hledání politického a společenského programu, který vyrůstá z filosofické reflexe hlubších otázek po smyslu bytí jednotlivců, ale též smyslu bytí entity, kterou můžeme označit pojmem národ. Ne náhodou se právě Kaizl a Masaryk, kteří byli v době zde předkládané vzájemné korespondence vnímáni etablovanou českou politickou elitou jako štrébrři, intenzivně potkávají a střetávají v těchto principiálních otázkách a nakonec se rozcházejí v polovině 90. let, kdy se konstituuje skutečně pluralitní česká polis.

Úvodní studie Martina Kučery je svým způsobem onou pověstnou třesinkou na dortu. Autor, jenž se tématu dlouhodobě věnuje a publikoval k němu řadu zásadních studií, zde z pozice detailní znalosti pramenů a historiografické literatury, otevírá prostor k zamyšlení nejen nad „souhrou a konfrontací“ korespondentů, ale též nad českou politickou kulturou a politickou praxí obecněji. Kučera si je vědom slabin a metodologických omezení metod s nimiž historik přistupuje k interpretaci minulosti. Sám sází na hermeneutický přístup, pod nímž rozumí „vcítění“ a „revitalizaci“ předmětu zkoumání. Tento přístup, jak ukazuje, lze poměrně vhodně využít při studiu korespondence, tj. pramene výrazně subjektivní povahy. Toto vlastně subjektivní ožívování minulosti (možné právě jen díky autorově detailní znalosti pramenů) je korigováno dialektickou metodou, která umožňuje zasazení do časoprostorového kontextu. Kučera začíná líčením „ducha“ doby, následuje popis prostředí, z nichž oba korespondenti vyšli. Právě zde nalézá Kučera základní rozdíl mezi Masarykem a Kaizlem, který pramení v jejich rozdílném sociálním původu. Masaryk, jenž vzešel z chudých poměrů, je nahlížen jako sociální demokrat v podobném smyslu, jak ho definoval Erazim Kohák: „Masaryk byl především demokrat do morku kostí a člověk s citlivým sociálním svědomím.“¹ Naopak Kaizl, který pocházel z právnické a politicky angažované rodiny, měl startovní čáru do politiky výrazně lepší. Co ho s Masarykem spojovalo, byla snaha o mezinárodní nadhled a samozřejmě snaha se v české politice prosadit. Kučera se, na základě citace z korespondence, podrobně vrací k pokusu realistů

---

1 Kohák, Erazim: *Domov a dálava. Kulturní totožnost a obecné lidství v českém myšlení*. Praha 2009, s. 161.

o nedokončené začlenění do staročeské strany a následně k fúzi s mladočechy. Zatímco Kaizl se v roce 1891 stal jedním z lídrů mladočeské strany, Masaryk pokračoval ve své filozoficko-pragmatické demokratizaci české politiky, čímž se z ní na čas vyřadil. „Kdo nejvíce a přímo ve výkonném výboru atakoval stav věcí a vnitrostranický nepořádek, byl Masaryk, proto byl jeho kredit mezi mladočeskými politikáři nevelký.“²

Je škoda, že korespondence Kaizla a Masaryka definitivně skončila jejich literárně-politickou polemikou nad Českou otázkou a Naší nynější krizí resp. Českými myšlenkami, nedozvíme se tak nic o dalším Masarykově pokusu rozhýbat českou politiku v době návratu pokrokářských radikálů z borské věznice, jímž bylo publikování Manifestu České moderny.

Korespondence T. G. Masaryk – Josef Kaizl. Úvodní studie Martin Kučera; edice Jan Bílek, Helena Kokešová, Vlasta Quagliatová, Marie Ryantová. Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Praha 2011, 340 s.

---

2 Úvodní studie recenzovaného díla nazvaná Cesta Tomáše G. Masaryka a Josefa Kaizla od souhry ke konfrontaci, s. 23.